

KÜLTÜREL AKTARIM MI AKTARILAN KÜLTÜR MÜ? YASAK ELMA DİZİSİ ÜZERİNE SÖYLEM ANALİZİ

Mikail BATU¹, Büşra KÜÇÜKCİVİL², Nermin KAPTAN³

Öz

Bu çalışmada, televizyon dizilerinin kültür aktarımındaki rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de yüksek seviyede izleyici oranına sahip Yasak Elma dizisinin kültürel aktarımını iletişim temelinde incelemek amaçlanmaktadır. 2018-2020 yılları arasındaki yerli diziler, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise izleyici şikayetleri temelinde odaklanılan Yasak Elma dizisidir. Araştırma verileri, sistematik örnekleme yoluyla dizinin belirli bölümlerinden elde edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlemesinde eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Analizde, kültürü oluşturan unsurlar makro ve mikro yapılar açısından ele alınmıştır. Bu şekilde Yasak Elma dizisindeki kültürel aktarımların, Türk kültürüne uygunluğu değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre “genel özellikler”, “giyim ve gıda”, “mekân ve dijitalleşme”, “maddiyat ve ulaşım”, “birey ve aile”, “topluluk ve hükümet”, “din ve bilim”, “ilişki ve yaşam döngüsü” boyutlarında olmak üzere çoğunlukla Türk kültürüne uygun bir yapının sergilenmediği tespit edilmiştir. Ek olarak “söz dizimsel yapı” ve “retorik” boyutlarında da Türk kültürüne aykırı gösterimlerin olduğu bulgu olarak elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kültürel Aktarım, Aktarılan Kültür, İletişim, Diziler, Söylem Analizi.

JEL Sınıflaması: D83, E20, J12

CULTURAL TRANSMISSION OR TRANSFERRED CULTURE? DISCOURSE ANALYSIS ON THE TELEVISION SERIES "YASAK ELMA"

Abstract

In this research, the role of television series in cultural transmission was examined. In this context, it is aimed to examine the cultural transmission of Yasak Elma, which has a high audience rate in Türkiye, on the basis of communication. The population of the research is the local series broadcast in Türkiye between 2018-2020. The sample of the research is Yasak Elma, which is focused on based on viewer complaints. The research data were obtained from certain episodes of the series through systematic sampling. Critical discourse analysis was used in the analysis of the research data. In the analysis, the elements that constitute culture were addressed in terms of macro and micro structures. In this way, the suitability of the cultural transfers in the Yasak Elma series to Turkish culture was evaluated. According to the research results, it was determined that a structure suitable for Turkish culture was not exhibited in the dimensions of “general characteristics”, “clothing and food”, “space and digitalization”, “materiality and transportation”, “individual and family”, “community and government”, “religion and science”, “relationship and life cycle”. Additionally, it was found that there were representations contrary to Turkish culture in the dimensions of “syntactic structure” and “rhetoric”.

Keywords: Cultural Transmission, Transmitted Culture, Communication, TV Series, Discourse Analysis.

JEL Classification: D83, E20, J12

¹ Prof Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, mikailbatu@erbakan.edu.tr ORCID: 0000-0002-6791-0098

² Dr.Öğretim Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, bkucukcivil@erbakan.edu.tr ORCID: 0000-0001-6719-8160

³ Öğr.Gör., Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, nrmnkptn@gmail.com.tr ORCID: 0000-0003-3386-6006.

1. Giriş

Kültür, iletişim alanı içerisinde önem taşıyan kavramlardan birisidir. İnsanları birbirine bağlayan ya da ayıran yönü ile kültür, bir toplumun değer yargılarını anlamada anahtar bir terim olarak ifade edilebilir. Bu anlamda bir toplumun kimliğinin korunması için kültürün kuşaktan kuşağa aktarımının doğru yapılması ve kültürel değerlere sahip çıkılması bir gerekliliktir. İlgili durum, toplumların kendi coğrafyalarında varlıklarını koruyarak sürdürmeleri için önemlidir. Bu duruma karşın bir toplumun varlığının ve kimliğinin yozlaşması ya da yok olmasının art alanında, kültürel değerlere sahip çıkılmaması ve nesilden nesle, doğru bir şekilde aktarılmaması olabilir. Kültürel değerlerin olumlu ya da olumsuz aktarımında ise kitle iletişim araçlarının misyonu önemlidir. İlgili süreçlerde kitle iletişim araçlarının kuvvetli bir müdahale gücü bulunmaktadır.

Bu çalışmada kültür ve aktarımı konusu, önemli bir kitle iletişim aracı olan televizyon üzerinden ele alınmaktadır. Bu çalışmanın literatür bölümünde, kültür ve aktarımı kavramlarına başlıklar halinde yer verilmiştir. Bu bağlamda kültür kavramının tanımsal karşılıklarına değinildikten sonra çalışmanın amacı ve örnekleme dahilinde Türk kültürüne özgü değerlerden bahsedilmiştir. Literatüre ek olarak kültür aktarımından bahsedildikten sonra kitle iletişim araçlarından televizyon özelinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Türk kültürüne ilişkin değerlerin bir televizyon dizisi özelinde incelendiği bu çalışmanın veri setinin çözümlenmesinde, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Buna göre çalışmaya örneklem olarak seçilen Yasak Elma dizisinin 1., 11., 21., 31., 41., 51., 61. ve 71. bölümleri, eleştirel söylem analizi kullanılarak incelenmiştir.

2. Kültür Kavramı ve Türk Kültürüne Yönelik Değerler

Kültür, hayatın her alanına yansıyan, yaygın ve karmaşık bir kavramdır (Qu, 2010). Kültür kelimesinin tanımı üzerine tam bir uzlaş sağlandığını söylemek mümkün değildir. Bu durumun sebebi, kelimenin tarihsel süreç içerisinde oldukça köklü bir kullanıma sahip olmasıdır. Ek olarak farklı milletlerin kendi toplumsal konumları bağlamında kavrama bakışı, onun farklı biçimlerde tanımlanmasına yol açmıştır. Diğer taraftan kültür; içinde doğup büyünülen toplumsal kesim ve düşünsel gelenek bağlamında ele alınan bir kavram olarak ifade edilebilmektedir (Güngör, 2018, s. 303). Latince “*cultura*” kelimesinden gelen kültür; “*inşa etmek*” ve “*işlemek*” gibi anlamlarına gelen “*colore*”den türetilerek günümüzdeki anlamına ulaşmıştır. Etimolojik olarak kültür kelimesi, tarım alanına dayanmaktadır. Uzunca yıllar tarım alanında kullanılan kelime, sosyal bilimlerde 19. yüzyılda önem arz eden bir

kavram olarak yerini almaya başlamıştır. Bu durum, belli bir sürece sahiptir. Kültür kelimesi, 16. ve 19. yüzyıllar arasında, insan aklının ve kişisel görgünün geliştirilmesi anlamında kullanılmıştır. Böylelikle metaforik bir genişletmeye uğratılarak, “*kültürlü*” ve “*kültürsüz*” bireylerden bahsedilmesini ifade etmiştir. Türk Dili kullanımında kültürlü ifadesi, “*eğitilmiş*” bireyleri işaret etmek için kullanılan bir niteleme sıfatıdır (Canatan, 2021, s. 8). İngiliz Dilinde kültür kelimesi, ilk kullanımlarında ikili bir anlamda kullanılmıştır. Bunlardan ilki, ekin ve hayvanların yetiştirilmesi anlamındaki “*cultivation*”, diğeri ise dinsel tapınma anlamında olan “*cult*” olarak ifade edilebilir (Canatan, 2021, s. 8). Kültür kelimesinin anlamı zaman içerisinde genişleyerek, insan yeteneklerinin gelişmesini ifade etmeye başlamıştır. Zaman içerisinde kültür; birlikte yaşayan insan gruplarının hayatlarını idame ettirirken oluşturdukları değerleri, gelenek ve görenekleri, tavır ve davranışları izah eden bir kavram haline dönüşmüştür (Güngör, 2018, s. 302). Kültür, belli bir süreç dahilinde değerler bütünüünün karşılıklı aktararak üretildiği söylemsel/ideolojik bir anlamı karşılamıştır (Keyman, 2000, s. 224). Diğer bir bakış açısına göre kültür, bireylerin kişisel deneyimleri ve genetik mirasını benzersizleştiren, herhangi bir kesimin üyelerini diğer bir başka kesimden ayıran ve müşterekliği ifade eden zihinsel bir programlamadır (Hofstede, 1994, s. 1).

Antropologların bakış açısına göre kültür, insanla ilgili maddi-manevi bütün unsurların tamamı ele alınarak, bütüncül kapsamda değerlendirildiği bir kavramdır. Bu anlamda kültürün kapsayıcı ve kuşatıcı yönü vurgulanmaktadır (Çakmak ve Çavuş, 2018, s. 10). Erdoğan ve Alemdar’a (2010, s. 349) göre kültür, bireylerin neyi, nasıl düşündüğünü, yaptığını ve ürettiğini anlatmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin düşünme, üretme ve eyleme geçişleri, kültürden etkilenirken aynı zamanda kültürü de etkilemektedir. Etkileme/etkilenme sürecinde kültürün değişen yaşam koşulları, modernizm, postmodernizm ve küreselleşme ile birlikte yapısal değişim hızının arttığı bilinmektedir. Bu nedenlerle kavramın içeriğinin değiştiğine ilişkin iddialar da bulunmaktadır. Sanayi devrimi ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte kültürün, daha çok tektipleşme veya homojenleşme perspektifinden izah edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Ancak Bauman’a (2005, s. 46) göre “*kültür, davranış dizilerini birbirinden ayırma etkinliğidir*”. İlişkilendirildiği konulara göre farklı tanımları olan kültür; bir toplumun ortaklaşa sahip olduğu ve üyelerine yaydığı, davranışa yansıyan, o davranışı yaratan ve yorumlamada kullanılan fikirler, algılar ve değerlerdir (Haviland vd., 2008, s. 26). Aydınlanma Çağı ile birlikte kültür kavramı, anlamsal içeriğini genişleterek uygarlığı temsil eden bir boyuta erişmiştir.

Sanat, edebiyat, resim ve müzik gibi yücelik atfedilen alanlarla eşleştirilen kültür, bunlardan çok daha fazlasını içermektedir. Kültür, toplum üyelerinin/gruplarının yaşam biçimlerine gönderme yapan ve oldukça kapsamlı içeriğe sahip olan bir kavramdır. Dolayısıyla giyim tarzları, evlilik gelenekleri, aile yaşam tarzları, çalışma örüntüleri, dinsel törenler ve boş zaman etkinlikleri vb. kültürün içerisine dahil edilen öğelerdir (Giddens, 2006, s. 22). Bu anlamda tüm kültürlerin, belirli temel özellikleri paylaştığı söylenebilir. Bunları incelemek ise kültürün doğası ve işlevi hakkında topluma ışık tutmaktadır. Hayatta kalmak için birbirlerine bağlı olan ve ortak bir vatanı paylaşan toplum olmadan, kültürün olması mümkün değildir. Karınca ve arılarda olduğu gibi diğer canlılarda da bir toplumdan bahsetmek mümkündür; ancak insana dair bir toplumdan söz edilecekse sosyal yapı veya sosyal organizasyon tarafından belirlenen ve bir arada tutma özelliği olan ilişkilerin varlığı önemlidir (Haviland, 1999, s. 56). Temel benzerliklerinin yanı sıra kültür, farklı toplumsal yapılara göre değişim göstermektedir. Bu bağlamda diğer bütün kültürlerde olduğu üzere Türk kültüründe de gelenekler, görenekler, örf ve adetler toplumun en önemli parçası olan bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemektedir (Nirun & Özönder, 1990, s. 252). Buna bağlı olarak Türk kültürü; saygı, vefa, iyilik, dürüstlük, misafirperverlik, alçak gönüllülük ve aile kurumuna kutsallık atfetme gibi değerleri kapsamaktadır. Söz konusu değerler, Türk toplumunun kıymet verdiği unsurlar arasındadır (Karaduman, 2019, s. 29).

Değerler; evrensel, ulusal, bireysel ve mesleki olarak farklılık göstereceği gibi sosyal, kültürel, ahlaksal, siyasal ve bilgisel açılardan da farklılık gösterebilmektedir. Öte yandan hepsinin ortak noktası, insan ve toplum hayatı için önem arz etmeleri, dini ve ahlaki zeminden beslenmeleridir. Örf ve adetler, saygı, barış, iyilik, dürüstlük, fedakârlık, adalet, özgürlük, vatanperverlik gibi anahtar kavramlar toplumdan topluma, kişiden kişiye, zamandan zamana değişebilmekte veya her toplumda aynı kabul derecesine sahip olamamaktadır. Dahası reddedilme durumları da söz konusudur (Aluş & Selçukkaya, 2015, s. 157). Her toplumun kendi kültürüne has değerleri mevcuttur. Diğer taraftan insan hakkı ihlali, zulüm, taciz ve tecavüz, öldürme vb. hareketler bütün kültürlerce yasaklanmıştır. Bunları yapmadan insan onuruna yakışır bir biçimde yaşamak, evrensel değerler olarak kabul görmektedir. Buna karşılık her milletin kendine özgü değerleri bulunmaktadır. Bunlar milli değerler olarak da ifade edilmektedir. Türk kültürüne has değerler; dil, din, örf ve âdet, gelenek ve görenek, ahlak, bilim, tarih, hukuk, sanat, felsefe, yemek yeme biçimi, giyim-kuşam biçimi, düğün şekilleri, cenaze törenleri şeklinde sıralanabilmektedir. Görüldüğü üzere Türk kültürünün değer unsurları çok geniştir. Öte yandan Türk kültürünün temelini, dil, din, ahlak ve tarih

değerleri üzerine oturtmak da mümkündür (Arslanoğlu, 2016). Tüm bunlara ek olarak aile kavramı Türk kültürünün önemli yapı taşlarından; çünkü kültür aile aracılığıyla öğrenilmekte, aktarılmakta ve korunmaktadır.

Türk toplumunun değerli unsurları arasında yer alan aile kavramı, belirli bir amaç için bir araya gelen, kan bağı ve sürdürülebilirliği olan bir beraberliği ifade etmektedir. Türk aile yapısına tarihsel süreç içerisinde bakıldığında, göçebe yaşanan zamanlarda, kadın-erkek eşitliği ve tek eşliliğin var olduğu görülmektedir. Öte yandan İslam Dininin kabulü ve yerleşik hayata geçiş ile geniş aile tipine doğru bir dönüşümün gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte doğal olarak aile bireylerinin rolleri de farklılaşmıştır. Erkeklerle dair baskınlığın arttığı bu yeni durum, Türk kültüründe geleneğin bir parçası olarak yer bulmuştur (Elitaş ve Keskin, 2016, s. 556).

Türk Medeni Kanunu'yla birlikte kadınların durumunda, tekrar bir değişiklik oluşmaya başlamıştır. Kadınlar, ilgili kanun sayesinde sosyal ve politik hayata katılım, aile içinde eşitlik, tek eşlilik gibi konu başlıklarında modern bir yaşama kavuşturulmuştur (Tezcan, 2006). Modernleşmenin etkisiyle ortaya çıkan yeni gelişmeler, aile yapısının da genişten çekirdeğe doğru evrilmesine yol açmıştır (Sarı, 2016, ss. 93-94). Diğer taraftan Türk toplumunda önem verilen değerler, çekirdek aile yapısında da özenle korunmaya devam ettirilmiştir. Örneğin, kutsal bir değere sahip olan evlilik kurumu, aile kurma ve çocuk sahibi olma gibi hususlar, Türk kültüründe her daim önemsenen değerler olarak kabul görmeye devam etmiştir (Kafesoğlu, 1998, s. 228). İlgili değerlerin kabul görmeye devam etmesi ve nesilden nesle devam ettirilmesi ise kültür aktarımıyla mümkün olmuştur.

3. Kültür Aktarımı ve Kitle İletişim Araçları İlişkisi

Kültür aktarımı, bireylerin yaşamını idame ettirmesinde oldukça önemlidir. Eagleman (2016), tarafından ifade edildiği üzere insan, zaman ve mekân boyutlarında var olan ve yaşamını sürdüren bir canlıdır. Zaman boyutu, tarihsel bağlamı ve çağın getirdiklerini ifade etmektedir. Mekân boyutu ise yaşam alanını, kültürel ve toplumsal bağlamı ifade etmektedir. Dolayısıyla bireyler, zaman ve mekân boyutunun kesişiminde bir hayat sürmektedir. Bu noktada insanın, yaratılmış diğer canlılardan farklı özelliklere sahip olması oldukça anlamlıdır. İnsan; ruhen, bedenen ve zihnen sürekli bir değişim içerisinde. İnsan, dünyaya esnek bir yapı ve gelişmesi gereken bir beyinle gelmektedir. Bu doğrultuda esnek ve aciz olmakla birlikte, yüksek düzeyde uyum kapasitene de sahip bir varlıktır. Dolayısıyla kültür aktarımı, esnek bir yapıda dünyaya gelen ve eğitilmesi gereken bir canlı olan insan hayatının şekillenmesinde

önem arz etmektedir. Böylelikle bir toplumun kendine özgü değerleri insana aktararak uyum elde etmesi sağlanabilir.

Toplumdaki değerlerin yeni nesillere aktarılarak onlar tarafından sürdürülmesi için öğretilerek aktarılması gerekmektedir. Bu durum, kültür aktarımı yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kültür aktarımı; belli bir milletin sahip olduğu kültürel özellikleri sonraki nesillere aktararak benimsetilmesini ifade etmektedir (Melanlıoğlu, 2008, s. 65). Diğer bir ifade ile kültürel aktarım; bir millete ait kültürel değerlerin/özelliklerin nesilden nesle iletilerek öğretilmesini ifade etmektedir. Kültür aktarımı, kültürleme ve sosyalleştirme terimlerine dikkat çekilmesini sağlamaktadır. Sosyalleşme ya da sosyalleştirme; bireye, ait olduğu milletin kültürel değerlerinin, gelenek, görenek örf ve töresinin anlatılması ve öğretilmesidir (Uyar, 2007, s. 19). Kültürleme ise kültür çerçevesinde oluşan beraberlik, toplum huzuru ve barışı adına, toplumların, onları oluşturan bireylere kültürel değerler bütününe iletme, öğretme ve benimsetme süreci olarak tanımlanabilir (Güvenç, 2004, s. 85). Tüm bunlardan hareketle kavramın (*kültür*), tanımına tekrar dönülecek ve aktarımla bağlantısına bakılacak olursa kültür; benzer birikim ve geleneği paylaşan bireylerin, çocuklarına/yeni nesillere “aktardıkları” bir dizi öğrenilmiş, korunması ve geliştirilmesi gereken davranışlar bütünüdür (Erkal, 2016, s. 147). Kültürün aktarımı, eski zamanlarda duvarlara çizilen resimler, ayinler ve ritüeller aracılığıyla gerçekleştirilmekteydi. Kültürün aktarımına dair araçlar, çağın koşullarına göre değişse de kültür aktarımı devamlı bir şekilde yapılmaya devam etmektedir (Assmann, 2001).

Günümüzde kitle iletişim araçları, kültür aktarımının en önemli mecralarıdır. Dünyayı küçülten kitle iletişim araçları, kültür ve sosyal değişim adına önemli ortamlardır. Kitle iletişim araçları; köy-kent, cemaat-cemiyet yapı farklılıklarını azaltıcı ve yönlendirici etkilerine sahiptir. Dolayısıyla esasen kültürün ana kaynağı olan halkın ve ona ait kültürün yoğun medya aktarımından pay almaması mümkün değildir (Erkal, 2016, s. 155). Kitle iletişim araçlarıyla bireyler arasındaki duruma bakıldığında, genelde eğlence temelinde bir bağlam olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce, oldukça sınırlı bir değerlendirmedir. Kitle iletişim araçları bireylerin hayatında yalnızca eğlenceyi değil, geniş kapsamlı olarak sosyal hayatlarının diğer yönlerini de etkilemektedir. Gazete ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının hem bireylerin kendi deneyimleri hem de kamuoyu üzerinde geniş çaplı bir etkisi bulunmaktadır (Giddens, 2006, s. 450). Bu doğrultuda kitle iletişim araçlarının özellikle de televizyonun toplumsal işlevlerine bakıldığında haber verme, eğitme, eğlendirme, mal ve hizmetlerin tanıtımını sağlama, inandırma ve harekete geçirmeden oluştuğu görülmektedir.

İlgili işlevlerin yerine getirilme derecesi, ülkeden ülkeye farklılık gösterse de bu hizmetlerin tümüne her ülkede rastlamak mümkündür (Aziz, 1996, s. 59). Dahası, önemli bir kitle iletişim aracı olan televizyon özelinde bakıldığında özellikle 100 yıla yakın geçmişi de göz önünde bulundurulduğunda toplumsal olaylar üzerinde derin kültürel etkileri olduğu söylenebilir (Önk, 2011, s. 72). Televizyon kelimesine atfedilen anlamlar dahi söz konusu etkilerin anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Latince kökene sahip olan ve “*uzağı görmek*” anlamını ifade eden televizyon; “*aptal kutusu*”, “*kültür üretme makinesi*”, “*beyin yıkama aracı*”, “*halkın afyonu*”, “*devletin ideolojik aygıtı*” vb. tanımlamalar ile toplumsal etkisi bakımından açıklanmaktadır (Büyükyonca, 2019, s. 4).

Televizyon, farklı nitelikte ve yoğunlukta olmak üzere izleyicileri; “*toplumsal (sosyal)*”, “*ruhsal (psikolojik)*” ve “*bedensel (fizyolojik-biyolojik)*” olarak etkilemektedir. Toplumsal (sosyal) etkiler bağlamında bakıldığında; “*aile yaşantısı (aile içi ilişkiler + yeme-içme-uyku-gezme)*”, “*öğrenme ve eğitim*”, “*tutum ve davranış*”, “*boş zaman*” ve “*ekonomi*” konu başlıklarında oldukça etkilidir (Aziz, 1996, s. 122). Televizyon, doğrudan evin içine giren bir araç olması bakımından güçlü toplumsal etkilere sahip bir araçtır. İşitsel ve görsel özellikleriyle birlikte kolaylıkla anlaşılır bir çerçeve sunmasından kaynaklı olarak izleyiciler tarafından tercih edilme oranı da yüksektir. Dolayısıyla içerikleri bakımından da dikkatle denetlenmesi gereken bir araçtır. Televizyonda; “*kabalık*”, “*bayağılık*”, “*saygısızlık*” ve “*ahlaksızlık*” gibi değerlere zarar veren içeriklere yer verilmemelidir. Bu bakımdan bütün program içerikleri, hassas, tarafsız ve saygılı olmalıdır (Crowley & Heyer, 2019, s. 316).

Televizyon içeriklerine kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde bakıldığında somut bir kültürel aktarımın ve bu aktarımın da toplum üzerindeki etkisinin önemli olduğunu söylemek mümkündür. George Gerbner, medyanın topluma istediği değer ve tutum duygularını ektiğini, sonra bunları süreç içerisinde tekrarlayarak yaydığını ve bu durumu devam ettirdiğini vurgulamaktadır. Televizyonu ise hakimiyet kurmak için içerik aktaran bir aygıt olarak açıklamaktadır (Yaylagül, 2017, ss. 76-77). Önemli bir kültür aktarım aracı olarak televizyonda kültürel öğelere fazlasıyla yer verilmektedir. Diziler, programlar ve reklamlar, kültürün aktarılması, pekiştirilmesi ve empoze edilmesi için içerik üretilen alanlardır (Sönmez & Büyükgüncü, 2021, s. 50). Bir ülkenin en çok izlenen dizileri, o milletin kültürünü anlamak için oldukça önemlidir. Söz konusu popüler diziler, ilgili milletin kültüründe iyi, kötü, doğru, yanlış, olan hususları aktarmaktadır. Dolayısıyla aile, ilişki, evlilik, boşanma, yaşam şekilleri, arkadaşlık ilişkileri, dini gelenekler, toplumsal cinsiyet, şiddet, siyasi ve kültürel konulara dair de fikir sahibi olunmasını sağlamaktadır (Tekelioğlu, 2017). Bu

durumlara istinaden kültürü benimseten ve korunmasını sağlayan olumlu aktarımlar söz konusu iken elbette madalyonun bir de diğer tarafı vardır. Dizi içerikleri özelinde ele alındığında Geçer (2015, s. 14) tarafından da ifade edildiği üzere televizyon dizilerinin fazlalığı ve izlenme oranlarının yüksekliği nedeniyle kültürel yozlaşmanın söz konusu olduğu durumlar da mevcuttur.

Türk Dil Kurumu'na göre yozlaşma; “*Yozlaşmak durumu; dejenereleşme, tereddi, dejenerasyon*” (Türk Dil Kurumu, 2024), anlamındadır. Yozlaşmak ise 1. “*Kişi, toplum vb. özündeki iyi niteliklerini, değer yargılarını, birtakım dış etkenlerle yitirerek bozulmak, kötüye gitmek; dejenereleşmek, dejenere olmak, tereddi etmek*”; 2. “*Dönüşen*” (Türk Dil Kurumu, 2024), anlamlarındadır. İngiliz Dilinde ise yozlaşma “*corruption*” sözcüğü ile ifade edilmektedir. “*Corruption*”; ahlakın çökmesi ve toplumsal çürüme anlamlarına karşılık gelmektedir (Şahin, 2011, s. 248). İlgili anlamlar ve ideolojik bir aygıt olması nedeniyle televizyonun kültür aktarımı rolünde, değer yargılarına zarar veren bir yönü bulunmaktadır.

Kültürel değerlerin yozlaşması, ahlaki değerler, örf ve adetler, dil ve dini değerlerin bozulmasına işaret etmektedir. Ahlaki değerler, örf ve adetler, dil ve din tahrip edildiğinde ise toplumsal düzen bozulmaya başlamaktadır. Daha ilerisinde ise toplumun yok olması söz konusu olabilir. Yozlaşma, kültür için sıklıkla ifade edilen kavramlardan biri değildir. Bunun yerine “*yabancılaşma*”, “*kültürel çözülme*” ve “*kültür emperyalizmi*” gibi kavramlar kültür adına daha çok tercih edilmektedir. Diğer taraftan, kültürün bozulmaya başlaması, kültürel yozlaşma ibaresi ile daha net ifade edilmektedir. Bu bağlamda kültürel yozlaşma, kültürün zarar görmesi durumunu izah etmektedir. Yozlaşmada herhangi bir kültür, kendine has özellikleri kaybetmeye ve savunmasız bir hale dönüşmeye başlamaktadır. Bunun sonucunda ise kültürel çözülme ve yabancılaşma ortaya çıkmakta ve daha da ilerleyen süreçte kültürel özelliklerin tamamen ortadan kaybolması tehlikesi baş göstermektedir (Şahin, 2011).

Türkiye’de televizyon izleme oranları yüksektir (Cereci (2016, s. 91). Türkiye’de yapılan “Televizyon İzleme Eğilimleri” (RTÜK, 2020) araştırmasında %51,5 izlenme oranıyla dizi filmler ilk sırada yer almaktadır. Bunu %41 oranıyla filmler, %28 ile canlı spor programları takip etmektedir. Yüksek izlenme oranına sahip diziler, sundukları içerikleri bakımından toplumu farklı yönlerde etkileyebilmektedir (Şahin, 2011, s. 270). Bu çalışmada ise aktarılan literatür çerçevesinde Türkiye’de yüksek seviyede izleyici oranına sahip Yasak Elma (Dizi Reytingleri, 2020), dizisinin kültürel aktarımlarını iletişim temelinde incelemek amaçlanmaktadır. Temel problem ise bir televizyon dizisi olan Yasak Elma’da kültürel aktarımların hangi mesajlarla yapıldığını değerlendirmektir. Böylelikle bu çalışmada, Yasak

Elma dizisi özelinde Türk kültürü ve Türk aile yapısına zarar vererek yozlaşmaya neden olan herhangi bir unsur/unsurların olup olmadığı incelenmektedir. Diğer bir deyişle derin bir geçmişli olan Türk kültürü ve Türk aile yapısı değerleri mi aktarılmakta veya aktarılması planlanan ve esas değerlere zarar veren aktarımlar mı yapılmaktadır sorunsalı ele alınmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi

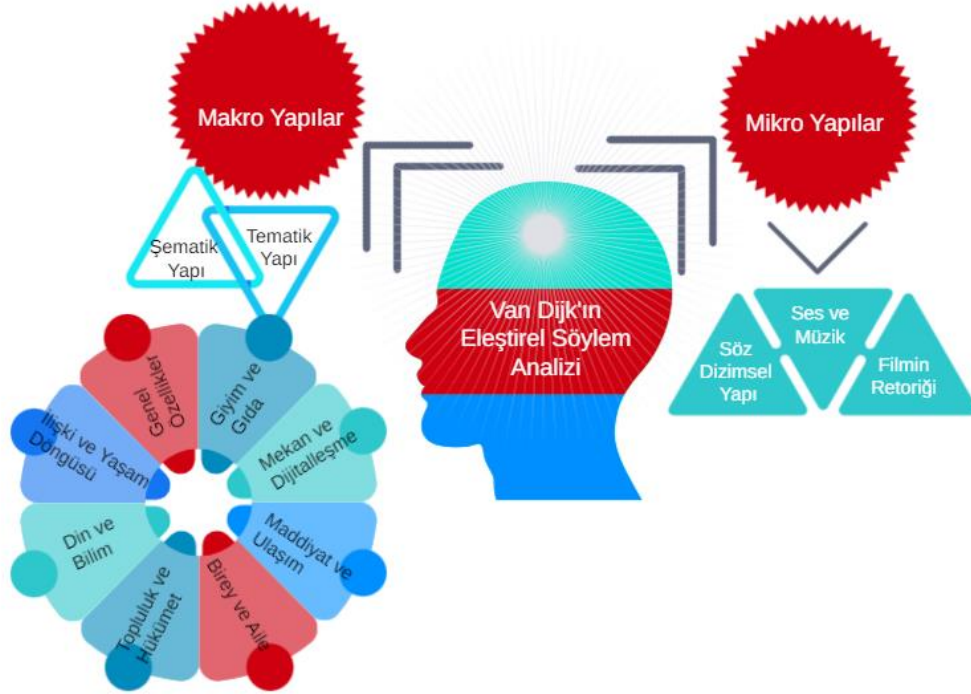
Toplumların kendi öz kimliklerinin ve modernizm çerçevesinde ortaya çıkan yeni durumlarının anlaşılması, günümüz dünyasında oldukça zordur. Söylem çözümlemesi, modernizm adı altında ortaya çıkan yozlaşmalardaki karmaşıklığı, belirsizliği ve çelişkileri açıklayabilecek önemli bir yöntemdir (Çelik & Ekşi, 2008, s. 100). Bu bakımdan bu araştırmada, Türk kültür değerlerinin esas yapısı ve modernleşmeden kaynaklı yozlaşmaya sebebiyet veren yeni durumların ortaya çıkartılması, bir televizyon dizisi olan Yasak Elma özelinde ele alınmıştır. Bu araştırmada, Yasak Elma dizisinin çözümlemesi için eleştirel söylem analizi seçilmiştir. Bu analiz, kişiyi soyut evrenden uzaklaştırıp, ona somut bir düzeni benimsetmektedir. Eleştirel söylem; toplumsal ilişkileri, yaşamsal sorunlar, tarihsel ve ideolojik bir işleyiş, söylem ve güç ilişkisi bağlamında incelemektedir (Van Dijk, 2003, ss. 352-372). Eleştirel söylem analizi, egemen yapı içerisinde bulunan güç ve ideoloji üzerine bir çözümleme yapmaktadır. Bu çözümleme sürecinde sabit söylemsel pratiklerin eşitsiz güç ilişkileri, alışık olunan çerçevenin dışına çıkmaktadır (Özer, 2022, s. 40). Eleştirel söylem analizi üzerinde çalışan akademisyenlerin odak noktalarına bakıldığında; “*hegemonya*”, “*egemenlik*”, “*ideoloji*”, “*güç*”, “*sınıf*”, “*ayrımcılık*”, “*çıkar*”, “*yeniden üretim*”, “*kurumlar*”, “*sosyal düzen*” ve “*sosyal yapı*” kelime seçimlerinden oluştuğu görülmektedir (Özer, 2015, s. 201).

Eleştirel söylem analizi, tek bir teorisyenin çalışmalarından oluşmamaktadır. Bu anlamda eleştirel söylem analizine farklı ve çeşitli açılardan bakan pek çok yazarın olduğunu ifade etmek mümkündür. Söz konusu farklılık ve çeşitlilikler; teorik, metodolojik ve pratik açılardan olabilmektedir. Diğer taraftan ilgili analize ilişkin kabul gören en temel yaklaşımların Teun A. Van Dijk, Norman Fairclough, Ruth Wodak, Siegfried Jager ve Ron Scollon’un olduğu söylenebilir (Şah, 2020, s. 212). Bu araştırmada ise eleştirel söylem analizi alanında önemli bir teorisyen olan Teun A. Van Dijk’in yöntemi temel alınmıştır.

Bu araştırmanın modeli, Teun A. Van Dijk (1983) tarafından geliştirilen ve Zor (2017) tarafından uyarlanan şemaya bazı kültürel unsurların (Barry, 1980’den aktaran Matsumato ve

Juang, 2016, s. 8) eklenmesiyle oluşturulmuştur. Araştırma verilerinin analizi ise Şekil 1'deki araştırma modeli doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

Kaynak: Barry, 1980'den aktaran Matsumoto ve Juang, 2016, s. 8; Van Dijk 1993'ten aktaran Zor, 2017, s. 882.

4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmada Türkiye'deki yerli diziler (2018-2020) evren olarak ele alınmıştır. Dizinin eleştirel söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmesi nedeniyle izleyicilerin şikayetleri, örneklemin belirlenmesinde etkili olmuştur. Yapılan incelemede Yasak Elma dizisi ile ilgili 2018-2020 yılları arasında 2.841 şikâyetin olduğu belirlenmiştir (RTÜK, 2020). Şikayetlerin ise kültürel, toplumsal ve insan ilişkilerine yönelik olduğu görülmüştür. Dizinin sistematik örnekleme yolu ile 8 bölümü (1-11-21-31-41-51-61 ve 71) örneklem olarak seçilmiştir.

4.2. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırma, diziden seçilen 8 bölümün incelenmesi ile sınırlıdır. Bu araştırmanın veri setini oluşturan 8 bölüm, dizide rol alan ana karakterlerin aile içi ve dışı ilişkileri temelinde ele alınmıştır. İlgili temelde veri seti, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kapsam ve sınırlılığında ele alınarak Türk kültür değerleri açısından yorumlanmıştır.

5. Araştırmanın Bulguları

5.1.Makro Yapı Bulguları

5.1.1. Araştırmanın Tematik Yapısına Dair Bilgiler

Araştırmanın bu başlığı altında, tematik yapı doğrultusunda dizinin; yayın takvimi, künye ve içerik bilgilerine yer verilmiştir.

5.1.1.1. Yayın Takvimi Bilgileri

Yasak Elma dizisine yönelik; yayın bilgileri Tablo 1’de aktarılmaktadır.

Tablo 1: Yayın takvimi bilgileri

Sezon	Gösterim Günü ve Saati	Sezon Başlangıcı	Sezon Finali	Çekilen Bölüm Sayısı	Bölüm Aralığı	TV Sezonu	TV Kanalı
1. Sezon	Pazartesi 20.00	19 Mart 2018	4 Haziran 2018	12	1-12	2018	FOX
2. Sezon		10 Eylül 2018	27 Mayıs 2019	35	13-47	2018-2019	
3. Sezon		9 Eylül 2019	23 Mart 2020	27	48-74	2019-2020	

Kaynak: Wikipedia-Yasak Elma, 2020.

5.1.1.2. Künye ve İçerik Bilgileri

Araştırmanın bu başlığı altında, dizinin künye ve içerik bilgilerine yer verilmektedir. Buna göre dizinin yapım şirketi; Medyapım, yönetmeni; Neslihan Yeşilyurt, yapımcısı ise Fatih Aksoy’dur. Dizi, Halit Argun adlı ana karakterin başta eşleri ve çocukları olmak üzere aile ilişkileri üzerinden kurgulanmıştır. Halit Argun; dört evlilik yapmış, tüm evliliklerinden birer çocuğa sahip, kısa evlilikleri olan ve çocuklarıyla iletişim kuramayan disiplinli ve otoriter bir karakterde yansıtılmaktadır. Dizide, bütün çocuklar, babaları Halit Argun’la aynı evi paylaşmaktadır. Dizinin diğer ana karakterlerinden olan Yıldız ve Zeynep, İstanbul’da aynı evi paylaşmaktadırlar. Yıldız, hayatından memnun olmayan ve lükse öykünen bir kafe çalışanıdır. Ender Argun ise Yıldız’ın hayallerini gerçekleştireceği teklifi sunan diğer bir karakterdir. Halit, Ender ve Yıldız oldukça zeki ve kurnaz karakterlerdir.

5.1.2. Araştırmanın Şematik Yapısına Dair Bilgiler

Araştırmanın bu başlığı altında, çalışmanın amacı ve yöntemi doğrultusunda bir değerlendirme yapılmıştır. Dizinin belirtilen bölümleri araştırmacılar tarafından ayrı ayrı izlenmiş ve veriler araştırma amacı ve soruları kapsamında değerlendirilmiştir. Sonrasında araştırmacılar bir araya gelip elde ettikleri verileri tartışarak ortak sonuca ulaşmışlardır.

5.1.2.1. Araştırmanın Genel Çerçevesine Dair Bulgular

Araştırmanın bu başlığı altında, kültür unsurları içerisinde değerlendirilen “dil” ve “kadın” özellikleri ele alınmaktadır. Buna göre dil bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, yabancı kelimelere (İngiliz Dili) sıklıkla yer verildiği görülmüştür. Farklı karakterlerin yabancı kelime kullanımlarına dair örnekler ise aşağıda bulunan Tablo 2’de sunulduğu üzere:

Tablo 2: Dil boyutuna örnekler

Ender	<i>“Hello, Yes, That’s it, Voila, Okey, Bon Appetit, Garden party.”</i>
Hakan	<i>“Game over”</i>
Yıldız	<i>“Bülent Bey bana dedi ki bizim şirketimizde herkes çok iyi İngilizce konuşuyor, dedi. Sizin İngilizceniz var değil mi biliyorsunuz.”</i>
Emir	<i>“Little little”</i>

Dizide, yabancı kelime kullanımlarına ek olarak “*orti, kardo, babay*” gibi kısaltma kelimelere ve “*aptal, geri zekalı*” gibi argo kelimelere yer verildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla dil aktarımı açısından Türk Dili’ne zarar veren bir yapının olduğunu belirtmek mümkündür. Öte yandan; “*kırk fırın ekmek yemek*”, “*aba altından sopa göstermek*” gibi Türkçe deyim ve atasözlerine yer verildiği de tespit edilmiştir.

Kadın bazlı değerlendirmeye gelindiğinde ise kadın karakterlerin genel olarak hırslı, tehlikeli, art niyetli ve entrikacı kişilikler şeklinde olduğu görülmüştür. Bulgulara dair örnekler Tablo 3’te verildiği gibidir.

Tablo 3: Kadın boyutuna örnekler

Ender	<i>“İftiraya uğradım.”</i>
Caner	<i>“Hep biz iftira atacak değiliz ya elbette birileri de bize iftira atacak, dünyada karma diye bir şey var dönüp dolaşıp buluyor.”</i>
Ender	<i>“Çekil git şuradan...”</i>
Caner	<i>“Birazdan Yıldız gelir ondan sonra gelsin entrikalar, gitsin kötülükler, aksiyonlar.”</i>

Araştırma bulgularına göre kadın karakterlerin, ev ve iş hayatına dair üretken ve emektar bir yapıda olmadıkları tespit edilmiştir. Zeynep karakteri haricinde diğer kadın oyuncular genellikle mücadeleci, hırslı, kötü niyetli ve çıkarıcı bir yapıda yansıtılmaktadır. Bu bakımdan Türk kadınının karakterinin çoğu sahnede yalan, çıkar ve hırs bağlamlarında sunulduğu belirlenmiştir.

5.1.2.2. Araştırmanın “Giyim ve Gıda” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın giyim ve gıda boyutuna yönelik bulgularına bakıldığında, çok çeşitli bir gardıroba sahip olmanın, güzel giyinmenin ve Türk mutfağından ziyade dünya mutfağı menülerinde yiyecek/içecek tüketmenin önemli bir statü göstergesi olarak sunulduğu görülmüştür. Giyim ve gıda boyutuna yönelik örnekler, aşağıda gösterildiği gibidir.

Tablo 4: Giyim boyutuna örnekler

Gazeteci	<i>“İyi akşamlar Ender Hanım bugün çok şıksınız, kıyafetiniz nereden?”</i>
Ender	<i>“Dilekçiğimin tasarımı. <u>Dilek Yıldız, defileden.</u>”</i>
Gazeteci	<i>“Size özel yani öyle mi?”</i>
Ender	<i>“Tabi ki.”</i>

Dizideki ana karakter kadınların son derece bakımlı, kusursuz fiziki özellikleriyle ve çoğunlukla transparan bir kıyafet içerisinde gösterildiği tespit edilmiştir. Bu durum, günlük hayatın gerçekleri ile çelişebilmektedir. Yalnızca Türk giyim kültüründe değil; dünyanın pek çok kültüründe her zaman bakımlı ve kusursuz görünmek olası değildir. Ek olarak transparan giyim tarzı da günlük kullanımdan ziyade özel gün konsepti olarak değerlendirildiğinde, giyim boyutu gösteriminin de abartılı bir tarzda sunulduğu gözlenmiştir.

Tablo 5: Gıda boyutuna örnekler

Ender	<i>“Akşam bana gel, sana nefis bir Japon mutfağı menüsü hazırlayayım.”</i>
Halit	<i>“Olabilir.”</i>
Erim	<i>“Masa süper olmuş eline sağlık anne.”</i>
Ender	<i>“Chez Andre’dekinin aynısını yaptırttım bir tanem, senin sevdiğini bildiğim için.”</i>

Gösterişli davet sofrası menülerinin, Fransız ve Japon vb. dünya mutfaklarından seçmeler şeklinde olduğu belirlenmiştir. Öyle ki Türk mutfağına dair yemeklerin aşağılandığı sahneler de mevcuttur. Böylelikle üst ve alt sınıf ayrımının, gıdalar üzerinden de aktarıldığı tespit edilmiştir.

5.1.2.3. Araştırmanın “Mekân ve Dijitalleşme” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın mekân ve dijitalleşmeye dair tespitlerine gelindiğinde ailenin hizmetçiler ve şoförler gibi yardımcı elemanların çalıştığı, havuzlu ve oldukça görkemli bir malikâne yaşadığı görülmektedir. Mekân bilgisinin daha derinine inildiğinde ise altın, gümüş ve pirinç gibi değerli eşya ve objelerle donatıldığı gözlenmiştir. Böylelikle ilgili içerikteki mekân gösterimleri aracılığı ile ultra lüks bir yaşam alanının sunulduğu anlaşılmıştır. İlgili gösterişli

yaşantının tersi olan her şey, yadırganacak bir durum olarak aktarılmıştır. Buna dair örnek ise aşağıda verildiği üzeredir.

Tablo 6: Mekân boyutuna örnek

Zehra	<i>“Biz nasıl yaşayacağız bu evde alt alta üst üste? Bu evin hali ne ya? Ama yani insan kendine bunu yapar mı? Böyle evde yaşanır mı? Delireceğim ben burada gerçekten aklımı kaybedeceğim”.</i>
--------------	--

Malikânede refah ve lüks içerisinde yaşayan aile bireylerinin daimî olarak parti, doğum günü ve davet yemekleri düzenlediklerinin pek çok sahnede gösterildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan teknoloji kullanımına yönelik aile bireylerinin yaşamlarına dair dijitalleşme oranına bakıldığında ise oldukça yüksek teknolojik cihazların kullanıldığı belirlenmiştir. Mekân ve dijitalleşme boyutunda genel bir değerlendirme yapıldığında, devasa boyuttaki malikânenin, ultra lüks eşyaların ve üst düzeyde teknolojik cihaz kullanımlarının normal bir durummuş gibi aktarılması yine Türk sosyal hayatında var olmayan bir gösterim olarak ifade edilebilir.

5.1.2.4. Araştırmanın “Maddiyat ve Ulaşım Aracı” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın maddiyat ve ulaşım aracı boyutuna yönelik bulgularına gelindiğinde, ekonomik refah düzeyinin üst düzeyde olmasına dair ısrarlı bir vurgu yapıldığı gözlenmiştir. Ana karakterler üzerinden, zengin kesimin temsilinin yapıldığı tespit edilmiştir. Buna göre onlar için var olmak, satın almak ve göstermekten geçmektedir. Diğer bir deyişle diziye göre ancak tüketim bağımlısı düzeyinde alışveriş yapan bireylerin, toplumsal ilişkilerini başarılı ve sağlıklı bir biçimde yürütebileceği vurgusu yapılmaktadır. Diğer insanlar üzerinde ancak bu şekilde olumlu bir izlenim bırakılacağı düşüncesi aktarılmaktadır.

Tablo 7: Maddiyat boyutuna örnekler

Yıldız	<i>“Babası milyoner ama benim oğlumun hiçbir şeyi yok, ona aldığın yüzüğü de görmedim sanma, Halitcan kadar yüzük almışsın, ben bir doğurayım daha büyüğümü alacaksın bana, ay vallahi hakkımı helal etmiyorum.”</i>
Halit	<i>“Sana layık değil ama”</i>
Şahika	<i>“Beni her zaman şaşırtıyorsun hayatım”</i>
Halit	<i>“Seni mutlu etmeyi seviyorum.”</i>

Maddiyat boyutuna göre evler, kıyafetler ve kullanılan aksesuarların sıklıkla değiştiği görülmüştür. Kadın karakterlerin ise sürekli olarak mücevher kullandığı belirlenmiştir. Dahası kadın karakterlerin ev işi yapmayan, eşine karşı maddi anlamda sürekli talepkâr olan ve entrika tasarlayan bireyler olarak gösterildiği görülmüştür.

Tablo 8: Ulaşım aracı boyutuna örnek

Yıldız'ın iç sesi	<i>"O gün ilk kez şoförlü bir arabanın arka koltuğundaydım. Tıpkı restorana gelen o kadınlar gibi".</i>
--------------------------	---

Araştırma bulgularına göre dizide toplu taşıma aracı kullanmak, bir alt sınıf göstergesi olarak sunulmaktadır. Ailenin yaşantısında ise helikopter tarzı ulaşım araçların kullanımının, olağan bir durum olarak gösterildiği tespit edilmiştir. Maddiyat ve ulaşım aracı bulgularından da anlaşıldığı üzere mütevazı ve kanaatkâr olma değerlerini önemseyen Türk kültürünün aksine gösterimlerin olduğu anlaşılmıştır.

5.1.2.5. Araştırmanın “Birey ve Aile” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, birey ve aile boyutuna yönelik bulgulara değinilmektedir. Buna göre dizideki faaliyetlerin neredeyse büyük bir bölümü bireyseldir. Bunlar; alışveriş yapmak, kuaföre gitmek ve dernek üyelikleri ile ilgilenmek gibi bireyi yormayan, aksine keyif veren işlerden ibarettir. Bu bağlamda dizideki kadın karakterlerin iş yapmayan ve hizmetçilere emir veren bir ev yaşantısında sunulduğu görülmüştür. Aile faaliyetleri ise yalnızca parti, kutlama ve davetlerden ibarettir. Birey ve aile durumuna ilişkin örnekler, aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere dir.

Tablo 9: Birey ve aile boyutuna örnekler

Halit	<i>"Ha akşam yemeğe misafir var hizmetçiye söyle."</i>
Yıldız	<i>"Misafir mi kim geliyor?"</i>
Halit	<i>"Ne demek kim geliyor?"</i>
Yıldız	<i>"Hayatım soruyorum çünkü haberim yok kim geliyor?"</i>
Halit	<i>"Çok uzun süredir görmediğim bir arkadaşım eşimle yemeğe gelecek tamam mı?"</i>
Yıldız	<i>"Biraz yorgunum ama ne yapalım tamam, zaten benim yorgun olup olmamamın bir önemi yok ki senin için. Aysel! (Hizmetçi)"</i>

Birey ve aile boyutu kapsamında incelendiğinde birlik ve beraberliğe fazla vurgusu olan Türk kültürüyle çelişmeler olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2.6. Araştırmanın “Topluluk ve Hükümet” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırma bulgularına göre dizide topluluk ve hükümet temelinde çok az sonuç elde edilmiştir. Topluluk boyutuna dair gösterilenlerin, yalnızca dernek faaliyetleri ve elit zümreye dahil olma kapsamında gerçekleştiği görülmüştür. Üst sınıf kadınların, önemli bir uğraşı olan dernek üyeliği ve çalışmaları, temel bir gereklilik olarak yansıtılmıştır.

Tablo 10: Topluluk boyutu örnekleri

Ender	<i>“Burada suçlu olan Zeynep de değil onun alt yapısı. Herkes bir buruk tabi. Alihan’ın böyle bir kıza kapılması, senin onlara destek vermen falan. Bana bak, sen seviyorsun kursal hikâyeleri Zerrin. Neyse canım sizin gelin de kültürsüz olursun değil mi? Ne demişler. Görgülü kuşlar gördüğünü işler, görmedik kuşlar ne görsün ki ne işler?”</i>
--------------	--

Topluluk boyutu örneğinden de anlaşıldığı üzere Türk kültürüne hitap etmeyen söylemlerin olduğu anlaşılmıştır.

5.1.2.7. Araştırmanın “Din ve Bilim” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, din ve bilim boyutuna yönelik bulgulara yer verilmektedir. Buna göre din boyutuna dair basmakalıp söylemler ve sahnelerin olduğu, bilim konusuna dair ise oldukça değersiz bir yaklaşımın yansıtıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 11: Din boyutu örnekleri

Yıldız	<i>“Allah ’ım ne olur bana yardım et, en doğru kararı vermemi sağla ve bana bir işaret yolla.”</i>
Caner	<i>“Her şerde bir hayır vardır. Hayırlı olsun, İnşallah.”</i>
Zeynep	<i>“Sen Dünder’a dua et yoksa senin mevlidinde tavuk pilav yiyor olurduk.”</i>
Ender	<i>“Vallahi düşmez kalkmaz bir Allah.”</i>

Araştırmanın din boyutu bulgularına göre üst düzeyde zenginlik ve refah içerisinde yaşayan aile bireylerinin, herhangi bir anlamda yaratıcı ya da din öğretisine ihtiyaç duymadığı vurgusu yapıldığı tespit edilmiştir. Dini söylemlere dair yalnızca geleneksel olarak ve dil alışkanlığından gelen ifadelerin (*inşallah, düşmez kalkmaz bir Allah gibi*) kullanıldığı belirlenmiştir. Ana karakterlerin rahat bir şekilde yalan söyleyebilmeleri, tereddüt etmeden tehlikeli planlar tasarlayıp uygulayabilmeleri ve tüm bunlara karşın kendilerinde huzursuzluk durumu hissetmemeleri, Türk kültürü ve dini bakış açısında kabul edilebilen bir durum değildir.

Araştırma bulgularına göre bilim çerçevesinde değerlendirilebilecek oldukça az gösterim vardır. Zehra adlı karakterin kitap yazması, bu çerçevede verilebilecek bir örnektir. Kitap yazan ve kitabı çok satan biri olarak ilgili karakterin, dizinin ilerleyen bölümlerinde “aptal” biri olarak yansıtılması oldukça düşündürücüdür. Yine bu durum, Türk kültüründe okuma ve yazmaya ilişkin verilen değerle çelişki içerisinde.

5.1.2.8. Araştırmanın “İlişki ve Yaşam Döngüsü” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde ilişki ve yaşam döngüsü bulgularına yer verilmektedir. Buna göre başarısız evlilikler, farklı annelerden evlat sahibi olma, bazı eşlerin bir dönem aynı evde

yaşaması gibi durumlar, çekirdek aile yapısından harem tarzı geniş bir aile yapısına uzanan durumu yansıtmaktadır.

Tablo 12: İlişki ve yaşam döngüsü boyutu örnekleri

Alihan	<i>“Değişik bir kalabalık olmuş senin için bugün”</i>
Halit	<i>“Hiç sorma. Dünya karması gibi.”</i>
Alihan	<i>“Ya! Bak birazdan orası karışacak gibi duruyor bir git istersen.”</i>
Halit	<i>“Nedir bu kadınlardan çektiğim benim ya?”</i>

İlişki ve yaşam boyutu bulgularına göre çarpık ve yozlaşmış ilişkilerin, ihanet ve evlilik öncesi cinsel birlikteliğin yadırganmadan sergilendiği görülmüştür. Dolayısıyla Türk kültüründeki geleneksel aile yapısına ilişkin yadırganan bazı durumların, normalleştirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

5.2. Mikro Yapı Bulguları

5.2.1. Araştırmanın “Söz Dizimsel (Sentaktik)” Yapısına Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, söz dizimsel (sentaktik) bulgulara yer verilmektedir. İlk bölümlerde öyküleme yoluyla anlatılan dizide, ana karakterlerden biri olan Yıldız’ın başından geçen olaylar kendi dış sesi ile aktarılmış, sonrasında günümüze dönülmüştür. Dizideki aktarımların; “*zengin/fakir*” ile “*iyi/kötü*” gibi zıt anlamlılık üzerinden yapıldığı görülmüştür. Dahası “*şöhret*”, “*lüks*”, “*para*”, “*güzellik*”, “*çekicilik*” ve “*bakımlılık*” gibi anahtar kavramlara itibar edilerek, güzel ve özentili oluşturacak bağlamda gösterilmelerinin sağlandığı tespit edilmiştir. Dizi karakterlerinin; refah içerisinde yalıda oturma, ilginin merkezinde olma, her şeyi satın almaya muktedir olma bağlamında tasvir edildikleri tespit edilmekle birlikte çarpık ve yozlaşmış ilişkiler yaşama ve bir insanın canına kast etme meşruluğu içerisinde yansıtıldıkları da görülmüştür. Bu bakımdan Türk kültürü değerlerine dair tam aksi durumların, kullanılan karakterler, mekanlar, objeler, imajlar, kimlikler ve diyaloglar aracılığıyla izleyici kitlesine aktarıldığı tespit edilmiştir.

5.2.2. Araştırmanın “Ses ve Müzik” Boyutuna Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, ses ve müzik boyutuna yönelik bulgulara değinilmektedir. Buna göre dizide kullanılan ses ve müziklerin; hikâyeyi, olayı ve söylemi destekler bir yapıda kullanıldığı görülmüştür. Sahne girişlerinin genelde gerilim ve aksiyon müzikleri, değişim durumlarının eğlenceli müzikler ile ölüm ve cenaze sahnelerinin ise yüksek tempolu gerilim

müzikleriyle verildiği tespit edilmiştir. Böylelikle karakterlerin ve mesajların daha net anlaşılmasında ses ve müziğin etkin bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

5.2.3. Araştırmanın “Dizi/Film Retoriğine” Yönelik Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, dizinin retorik bulguları üzerinde durulmaktadır. Buna göre jenerik müziği de dahil diğer sesler ve müzikler ile çekim açıların; kişiler, mekanlar ve araçlarla bir bütünlük içerisinde verildiği gözlenmiştir. Mesajın daha iyi algılanması ve söylemi desteklemesi için kamera hareketleri ve geçişler kullanılmıştır. Dizide bazı ifadelerde yalınlık kullanılsa da birçok ifade, terim veya söz oyunları kullanılarak olayların aktarılma şekilleri abartılmıştır. Dizi retoriği örnekleri, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 13: Dizi retoriği örnekleri

Caner	<i>“Bu Zehra’nın aptallığı üzerinde bir santral kursak nasıl elektrik üretiriz biliyor musun?”</i>
Yıldız	<i>“Zehracım sen doğduğun günden beri baban seni azarladığı için alışmışsın, seni azarlanmak kamçılıyor”.</i>
Zehra	<i>“<u>Evet</u> bu doğru, bu kadar üretken olmamanın sebebi bu. Zaten Yıldızcığım ya yazarların sanatçıların çoğu biraz deli değil mi?”</i>
Yıldız	<i>“Ama sen iyi delirdin ha temiz delirdin.”</i>

Araştırma bulgularına göre çeşitli benzetme, simge ve metaforların kullanımı aracılığıyla söylemin güçlendirildiği gözlenmiştir. Bu bakımdan karakterlerin, benzetme yoluyla (külkedisi gibi, sapasağlam kaya gibi) izleyiciye aktarıldığı söylenebilir. Ek olarak lüks eşyaların da benzetme yapılarak daha güzel gösterildiği anlaşılmıştır.

Yinelemeler söylemin, iletinin anlaşılmasını ve kanıksanmasını desteklemektedir. Bu doğrultuda dizide en çok tekrar edilen hususların; düzensiz aile, lüks içindeki yaşam, ihanet etme, çıkara yönelik ilişki, çarpık ilişki, entrika ve yalan şeklinde olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak, yalan söyleme ve evladını başka birilerine (başka bir aileye) kolaylıkla verme vb. durumlarının da etkileyici bir biçimde yansıtıldığı görülmüştür. Böylelikle aynı etkileyici unsurları meşrulaştırma ya da gösterilen kötü davranışların normalleştirilmesi bağlamında bir aktarımın yapıldığı tespit edilmiştir. Retorik bağlamındaki bulgulardan da anlaşıldığı üzere Türk kültürü söyleminin aksi yönünde ifadelerin vurgulandığı görülmüştür.

6. Tartışma ve Sonuç

Geleneksel kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, geniş kitlelere erişme ve etkileme niteliğini taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla kültür aktarımındaki önemli rolü de korunmaktadır. Bir millete ait kültürü ve aktarımını anlamada, televizyon dizilerinin oldukça aktif bir rolü bulunmaktadır. Bu bakımdan televizyon dizilerinin konusu, teması, karakterleri

ve tüm bu öğeleri yansıtmaya biçimi, toplumları ve kültürlerini anlamada önemlidir. Kültür ve aktarımını, Türkiye’de en çok izlenen, aynı zamanda ahlaki ve değerler açısından en çok şikâyet edilen diziler içerisinde Yasak Elma özelinde ve eleştirel söylem çözümlemesi temelinde inceleyen bu araştırmanın bulgularına göre ilgili dizinin pek çok boyutta Türk kültürüne uygun olmayan bir formatta yapılandırıldığı tespit edilmiştir. Buna göre Yasak Elma dizisinde; aile, kişilerarası iletişim, yaşam biçimi, din, dil, ahlak, gelenek ve görenek, örf ve adetler gibi değerlere dair kültürel bir yozlaşma olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ilgili dizide, kültürel yozlaşmaya yönelik oldukça fazla unsur bulunduğunu ifade etmek mümkündür.

Araştırma verilerinin makro yapı doğrultusundaki analiz ve bulgularına göre Yasak Elma dizisinde; “genel özellikler (dil ve kadın)”, “giyim ve gıda”, “mekân ve dijitalleşme”, “maddiyat ve ulaşım aracı”, “birey ve aile”, “topluluk ve hükümet”, “din ve bilim” ve son olarak “ilişki ve yaşam döngüsü” boyutlarında olmak üzere Türk kültürüne büyük ölçüde uymayan unsurların olduğu tespit edilmiştir. İlgili boyutlar, dizide yansıtılan ailenin yaşantısı üzerinden; zenginlik, lüks, gösteriş, ihanet, kibir, hırs, öldürme, yalan ve entrika gibi temel vurgulamalarla aktarılmaktadır. Bu bakımdan dizinin, Türk kültüründe değer verilen kanaatkarlık, alçak gönüllülük, mütevazılık, sadakat, yaşatma, iyilik ve doğruluk gibi kavramların zıttı yönde kurgulandığı gözlenmiştir. Bu bağlamda Arslanoğlu (2005), tarafından da ifade edildiği üzere topluma ait değerlerin değişmesi, toplumsal kimliğin de değişmesini beraberinde getirmektedir. Türk toplumunda önem verilen doğruluk, dürüstlük, fedakârlık, cömertlik vb. değerler, emperyalistlerin etkisi altında yozlaşmaya maruz kalmaktadır. İlgili değerlerin yerine yorulmadan para kazanma, köşeyi dönme, açık gözlülük gibi Türk kültüründe kınanan durumlar yükselen değerler olarak gösterilmektedir. Öyle ki bu şekilde davranan toplumlar alkışlanmaktadır. Bu durum, bir millete ait değerlerin ne kadar alçaltılmaya çalışıldığının göstergesidir.

Araştırma verilerinin mikro yapı doğrultusundaki analiz ve bulgularına göre Yasak Elma dizisinde; söz dizimsel (sentaktik) ve retorik boyutlarında olmak üzere kültürel değerleri yok sayan bir yönünün var olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Türk toplumunun önem verdiği değerleri aşağılama ve yabancı hayranlığını aşılama düşüncesinin sürdürüldüğü görülmüştür. Bu durum, Türk toplumunun önemli sosyal sermaye kaynaklarından biri olan ve yine Türk kültürünün aktarılmasında önemli bir araç olan aile (Aydemir & Tecim 2012; Yaşar Ekici, 2014), kurumunun gerçekteki yansımalarının tersi yöndedir.

Dizide gösterilen aile yapısı Türk kültürü ve Türk aile yapısı ile büyük çelişkiler taşımaktadır. Bu bağlamda Eyce (2014) tarafından ifade edildiği üzere Türk devletlerinin tamamında var

olan aile yapısı, Türk kültürünün anlaşılmasında önemli bir faktördür. Bu sebeple aile, Türk toplumunun değerlerini anlamada ciddi bir kurum olarak görülebilir. Türk ailesinde, kadın ve erkek üyelerin birbirlerini destekleyen ve gözetten bir konumları bulunmaktadır. Bu bakımdan kadın ve erkeğin aldıkları sorumlulukları birbirlerine yük olmadan yerine getirme durumları söz konusudur. Çocuk ise Türk ailesi ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. Ek olarak Türk kültürü ve Türk ailesinin saygı temelleri üzerine inşa edildiğini ifade etmek mümkündür. Dizide sunulan aile kavramında ise kadın ve erkek üyeler birbirlerine saygı duymamakta, görev ve sorumluluk alanlarının gerekliliklerine ise riayet etmemektedir. Ek olarak çocuk faktörü de yine Türk kültür ve aile yapısında önem verilen boyutlarda gösterilmemektedir.

Türk kültürünün önemli göstergelerinden olan sevgi, saygı, hoşgörü, yetinme, zarafet, incelik, özgürlük, yiğitlik ve kahramanlığın (Kaplan, 1987), dizide sunulan entrika, yalan, başkasının üzerinden geçinme, kolaycılık, lüks düşkünlüğü, yabancı hayranlığı, kendi milletine ait yemek kültürü ve komşuluk ilişkilerini küçümseme durumlarıyla değiştirilmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Bu durum aslında yalnızca Türk milleti adına baş gösteren bir sorun değildir. Post modern toplumlarda modern sonrası döneme geçişte, sermaye sahiplerinin tekelinde bulunan kitle iletişim araçlarıyla tüm milli kültürlerin ve değerlerinin tehdit altında olduğunu savunmak mümkündür.

Sonuç olarak Yasak Elma dizisinin büyük bir bölümünde, Türk milletinin değer verdiği ve pek çoğuna kutsallık atfettiği kültürel özelliklere dair olumsuz bir yapının oluşturulduğu tespit edilmiştir. Dizinin konu, karakter, temsil ve söylem bakımından Türk kültürünün aksi yönünde olduğu anlaşılmıştır. Başka bir ifade ile var olan köklü Türk kültürü ve aile yapısı değerlerinin yerine, aktarılması planlanan kültürel içeriklerin sunulduğu gözlenmiştir. Konuyla alakalı çalışma gerçekleştirecek araştırmacılara Türk kültürüne hitap ettiği düşünülen ve RTÜK'e şikâyet edilmeyen bir televizyon dizisi üzerinden inceleme yapmaları önerilmektedir.

Kaynakça

- Aluş, Y., & Selçukkaya, S. (2015). Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 151-175.
- Arslanoğlu, İ. (2005). Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 1(41), 64-77.
- Arslanoğlu, İ. (2016). *Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Erişim Adresi: <http://devlet.com.tr/makaleler/> Erişim Tarihi: 27.08.2024.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik* (Çev.: Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Aydemir, M. A., & Tecim, E. (2012). Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 43-59.
- Aziz, A. (1996). *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Yayın No: 5.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum* (Çev.: Yavuz Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Büyükyonca, G. (2019). Türk Televizyon Dizilerinin Geleneksel Türk Aile Yapısına Olan Etkisinin Popüler Kültür Bağlamında İncelenmesi: Bir Aile Dizisi Üzerine Analiz. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Canatan, K. (2021). *Kültür Felsefesi*. Beyan Yayınları.
- Cerici, S. (2016). *Televizyon Sosyolojisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Crowley, D., & Heyer, P. (2019). *İletişim Tarihi: Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya* (Çev.: Berkay Ersöz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakmak, V., & Çavuş, S. (2018). Dijital Kültür ve İletişim Üzerine. Veysel Çakmak & Selahattin Çavuş (Editörler), İçinde, *Dijital Kültür ve İletişim* (9-18). Konya: Literatürk Yayınları.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Dizi Reytingleri. (2020). *Reyting Sonuçları*. Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=0gKCDpb3M40>. Erişim Tarihi: 20.04.2020.
- Eagleman, D. (2016). *Beyin Senin Hikayen* (Çev: Zeynep Arık Tozar). Domingo Yayıncılık.
- Elitaş, T. & Keskin, S. (2016). Küreselleşme sürecinde değişen geleneksel Türk aile yapısının televizyon dizilerindeki temsili. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(XXVII), 543-578.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram* (3. Baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Erkal, M. E. (2016). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Eyce, B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Geçer, E. (2015). Türk dizileri üzerine kültürel ve ideolojik bir değerlendirme: Made in Turkey. *Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakülte Dergisi*, 2(3), 39-56.
- Giddens, A. (2006). *Sosyoloji* (Yay. Haz.: Cemal Gürsel). Ankara: Ayraç Yayınevi.

- Güngör, N. (2018). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar* (4. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güvenç, B. (2004). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Haviland, W. A. (1999). *Cultural Anthropology*. USA: Harcourt Brace College Publishers.
- Haviland, W. A., Prins, H. E. L., Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Cultural Anthropology: The Human Challenge*. USA: Wadsworth Thomson Learning.
- Hofstede, G. (1994). The Business of International Business is Culture. *International Business Review*, 3(1), 1-14.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kaplan, M. (1987). *Türk Milletinin Kültürel Değerleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Karaduman, H. M. (2019). *Türklerde Dayanışma Kültürü ve Toplumsal Empati* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Keyman, E. F. (2000). *Küreselleşme, Devlet, Kimlik/Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek* (Çev.: Simten Coşar). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Matsumoto, D., & Juang, L. (2016). *Culture and Psychology*. Nelson Education.
- Melanlioğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.
- Nirun, N., & Özönder, M. C. (1990). Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Âdetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler. İçinde, *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler* (ss. 251-264). Ankara: AKM Yayınları.
- Önk, Ü. Y. (2011). *Milenyum Sonrası Türk Televizyonlarında Oluşan Dizi Kültürü ve Toplumsal Temsil Sorunu* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özer, Ö. (2015). Teun Adrian Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi. Besim Yıldırım (Editör), İçinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (197-286). Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2022). Eleştirel söylem çözümlemesi: Haber örnekleri üzerinden bir inceleme. *Etkileşim*, (9), 36-54.
- Qu, Y. (2010). Culture understanding in foreign language teaching. *English Language Teaching*, 3(4), 58-61.
- RTÜK (T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu). (2020). *Bilgi ve Belge Talebi Sonucu*. Erişim Adresi: <https://www.rtuk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 04.04.2020.
- Sarı, Ö. (2016). Toplumsal Değişimin Aileye Yansıması. (Editörler: Nazmi Avcı ve Erdal Aksoy). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Sönmez, B., & Büyükurgancı, E. (2021). Kültür Aktarım Aracı Olan Televizyon Reklamları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 44-51.
- Şah, U. (2020). Eleştirel Söylem Analizi: Temel yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (7), 210-231.
- Şahin, K. (2011). Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsur Olarak Televizyon, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 243-277.

- Tekelioğlu, O. (2017). *Televizyon Halleri: Dizi Dizi Türkiye*. İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2006). *Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü, Geleceği: Sosyo-Kültürel Açıdan*. Erişim Adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf. Erişim Tarihi: 20.04.2020.
- Türk Dil Kurumu. (2024). *Yozlaşma*. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 27.08.2024.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Van Dijk, A. T. ve Kintsch, W. (1983). *Strategies of Discourse Comprehension*. New York: Academic Press.
- Van Dijk, T. (2003). *Critical Discourse Analysis: The Handbook of Discourse Analysis* (Ed: Deborah Schiffrin, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton). Blackwell Publishers.
- Wikipedia (2020). *Yasak Elma Dizisi*. Erişim Adresi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Yasak_Elma_\(dizi\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Yasak_Elma_(dizi)). Erişim Tarihi: 20.04.2020.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies* (30), 209-224.
- Yaylagül, L. (2017). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Zor, L. (2017). Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinin sinema filmlerine uygulanması ve Kazakistan Sineması'ndan örnek bir film çözümlemesi: Stalin'e Hediye. *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 877-899.